

Epopej lidstva

Nástěnná alegorická malba *Mýtus*, Mikoláš Aleš a František Ženíšek, návrh pro foyer Národního divadla, 70. léta 19. století

Zlomky epopeje lidstva (1877–1902):

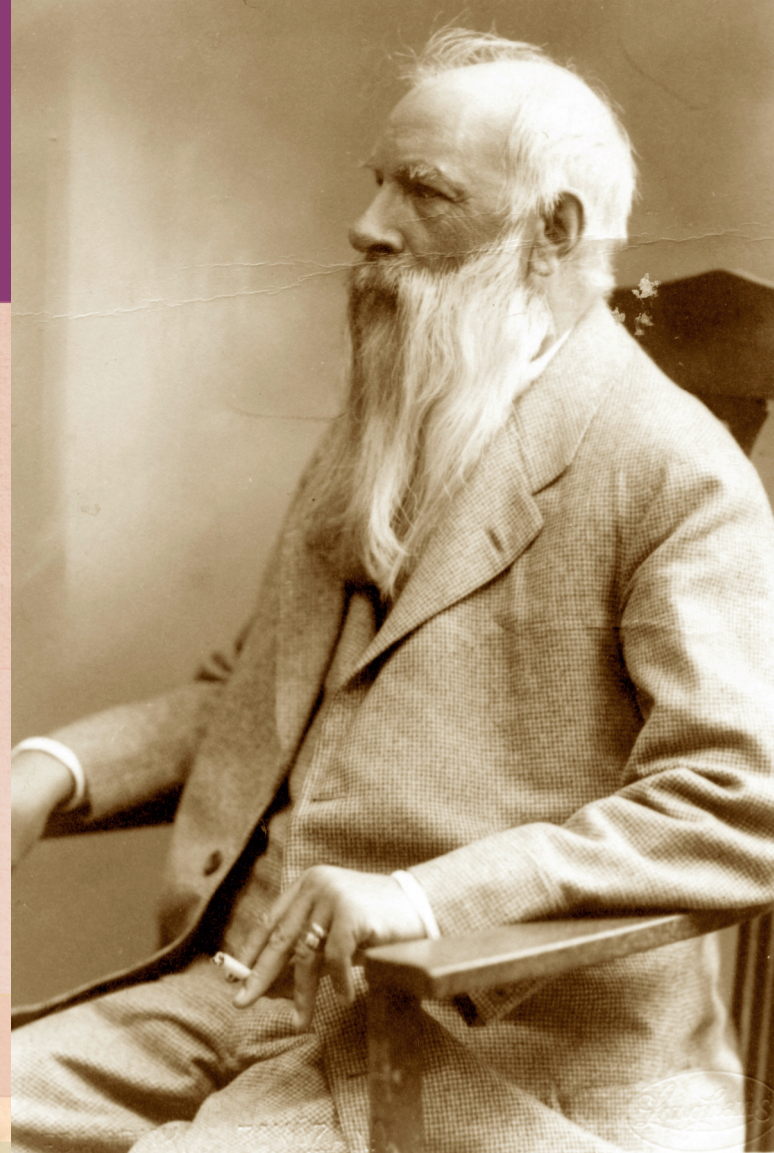
Vittoria Colonna
Duch a svět
Hilarion
Sfinx
Staré zvěsti
Perspektivy
Twardowski
Dědictví Tantalovo
Zlomky epopeje
Breviř moderního člověka
Fresky a gobelíny
Skvrny na slunci
Nové zlomky epopeje
Bar-Kochba
Bozi a lidé
Votivní desky

V evropské literatuře druhé poloviny 19. století, která se často vracela k různým obdobím historie lidstva, představovala epopej reprezentativní žánr veršované epiky. Francouzští spisovatelé Victor Hugo nebo Leconte de Lisle přitom místo tradiční velké epické formy s jedním ústředním příběhem preferovali cyklus menších epických a lyrických reflexivních básní, které v úhrnu měly tvořit monumentální obraz duchovního vývoje lidstva. Vrchlického „zlomky epopeje“, nazvané tak podle stejnojmenné sbírky z roku 1886, představují jako celek po vzoru *Legendy věků* Victora Huga soubor volně navazujících básnických sbírek s náměty od starověku po novověk.

Do úvah o historii lidstva Vrchlický vnášel aktuální problémy své doby a současně usiloval o vyjádření smyslu dějin. Žánrová a tematická různorodost mu v textech umožnila zdůraznit subjektivitu a proměnlivou roli básníka – od národního barda přes proroka nebo poutníka v čase a prostoru. Podobně jako Jan Neruda či Josef Svatopluk Machar si také Vrchlický v epopeji kladl otázky po povaze moderní civilizace. Moderní dobu kritizoval kvůli konzumu, úpadku společenských mravů a nebezpečí zneužití nových technologií. Spojoval proto často obraz současnosti s apokalyptickými vizemi zániku lidstva. Východisko ze zkázy člověka spatřoval v harmonických mezilidských vztazích, v dobru a lidské touze po dosažení životních ideálů.

Chci v zrcadle poezie ukázat člověka v celém jeho rozvoji. Nebude ovšem úplné soustavy v tom: tento člověk, jehož ukazují, bude vždy pod maskou víceméně já, ale to hlavní, on zůstane člověkem, on bude považovat historii, filozofii, dogma i legendu, náboženství i pověru za jediný řetěz svého rozvoje, za jediný velký ohniště, z něhož tkají se neznámé paprsky kol čela neznámého božství.

Z dopisu Vrchlického strýci Antonínu Kolářovi (1875)

Legenda o Antikristu

Ve proudech věků v smutném čase,
u dvojí doby rozhraní
vždy lidstvo děcku podobá se,
jež nad propast se uklání.
Co vidí tam? Dna nedohledá,
mha v kotoučích se z hlubin zvedá
a v jeho smutné srdce sedá
jak pochybnost a zoufání.

A tím-li šerem, poezie,
tvůj blesk se mihne prchavý,
hned polekaná fantazie
se zakuklí v plášť mlhavý;
nad světy, jež se rázem boří,
z té mlhy, jež se z bezdna noří,
duch lidstva, který stále tvoří,
tká fantomy a postavy.

Tu Prométeus z šíje skalné
svůj nárek mísí v bouře svist,
tam Ahasvera k pouti dálné
štve lítost, stud a nenávisť,
tam krví Kaina rudne tráva,
tam bůh na kříži dokonává,
ba v konec věků z pekla vstává
na dračích křídlech Antikrist.
(...)

Jar. Vrchlický

1853
1912